



ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ

Катерина Ткаленко,
юрист, Інститут модернізації змісту освіти,
аспірант НДІ інтелектуальної власності
НАПрН України
ID ORCID: 0000-0002-5256-4954

Стаття присвячена характеристиці ринку образотворчого мистецтва як правовій категорії. Визначено тенденції та особливості торгівлі результатами художньої творчості, на підставі чого виокремлено основні принципи відносин у сфері ринку образотворчого мистецтва, а саме: рівність сторін, вільне волевиявлення та відкритість комунікацій. Запропоновано поняття ринку образотворчого мистецтва як правового явища. Розглянуто умови визнання учасника культурних відносин суб'єктом торгового процесу. Доведено, що характерними рисами творів образотворчого мистецтва як об'єктів ринкових відносин є унікальність, оригінальність та естетичне призначення.

Ключові слова: ринок мистецтва, торговий процес, культурні відносини, авторське право, твір образотворчого мистецтва

Вступ. Останніми роками український ринок образотворчого мистецтва розвивається досить активно, що простежується у збільшенні кількості галерей і виставкових проєктів, посиленні інтересу до результатів художньої творчості вітчизняних митців як в Україні, так і за кордоном. Однак, належна правова база для культурно-мистецької сфери, яка відповідала б сучасним соціально-політичним та економічним умовам досі не сформована.

Отже, актуальним питанням на сьогодні є забезпечення правової визначеності суспільних відносин у сфері комерційного обігу творів образотворчого мистецтва.

Літературний огляд. Питання правового регулювання ринку образотворчого мистецтва у юридичній доктрині досліджено фрагментарно. Проблематику суспільних відносин комерційного обігу творів образотворчого мистецтва розглядали Г. О. Андрощук,

І. Ю. Бурнашов, С. А. Давимука, А. О. Калашнікова, Д. Т. Момот, Т. В. Момот, С. С. Сіренко та інші. Серед зарубіжних дослідників особливої уваги заслуговують праці М. І. Джоунса, Т. Макналті, І. Робертсона, Д. Я. Северюхіна. Проблемам правової охорони творів образотворчого мистецтва присвячено праці В. С. Дроб'язка, О. А. Підопригори, О. О. Підопригори, Р. І. Самсіна, Г. В. Чурп'їти, Р. Б. Шишки, А. С. Штефан, О. О. Штефан та інших. Разом з тим, ринок образотворчого мистецтва має свої особливості, що зумовлює необхідність проведення його комплексного правового аналізу.

Мета і завдання дослідження полягають у визначенні ринку образотворчого мистецтва як об'єкта правового регулювання та характеристиці основних засад його функціонування.

Сучасний стан ринку образотворчого мистецтва. Основною тен-

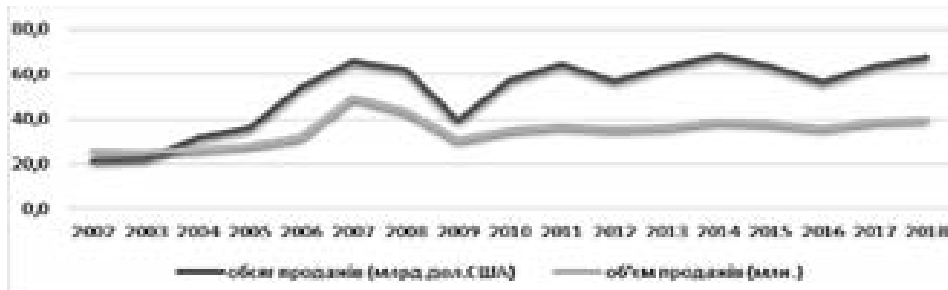


Рис. 1. Динаміка обсягів та об'ємів продажів творів мистецтва

денцією на ринку мистецтва починаючи з 2000 року є планомірне збільшення кількості продажів, що сприяло загальному збільшенню обсягу ринку. За останні десять років річна кількість продажів зросла майже удвічі. У 2018 році обсяг ринку становив 67,4 млрд дол., що на 108,5 % більше порівняно з 2008 роком (рис.1).

Найбільш популярними об'єктами продажів є саме твори образотворчого мистецтва. У цьому секторі ринку протягом останніх років спостерігалося значне збільшення кількості продажів. У 2017 році обсяг продажів творів образотворчого мистецтва через аукціон становив 14,9 млрд дол., що на 20 % більше від попереднього року [27]. Для порівняння, це трохи більше половини загального обсягу продажів творів мистецтва через аукціон. У 2018 році було продано рекордну кількість творів сучасного образотворчого мистецтва через аукціон, а саме: 71 400 на суму 1,89 млрд дол. [28].

Велику роль у збільшенні кількості продажів на ринку мистецтва відіграло розширення каналів збуту у зв'язку зі стрімким розвитком інформаційних технологій.

За даними Niscox Online Art Trade Report 2019, останніми роками у світі набуває популярності торгівля предметами мистецтва через Інтернет. Он-лайн продажі збільшилися з 1,57 млрд дол. 2013 року до 4,6 млрд дол. у 2018 році [29].

Використання он-лайн каналів для продажу творів мистецтва сприяло не лише глобалізації ринку, а й зміні його інфраструктури. Ця тенденція значно підвищила прозорість ринку, що дає змогу більш широко розповсюджувати інформацію як через цифрові, так і через класичні засоби масової інформації.

Однак, он-лайн продажам творів мистецтва хоч і характерне щорічне збільшення, електронна комерція все ж становить лише 10 % усього обсягу ринку. На це впливає правова природа відносин купівлі-продажу предметів мистецтва, що, окрім безпосереднього укладення угод, передбачають також поради спеціалістів, експертизу автентичності тощо. Саме тому більшість он-лайн продажів становлять твори нижчого цінового сегмента. Для продажів рідкісних творів і творів верхнього цінового сегмента важливим залишається персональний контакт, що забезпечує покупця більш надійними гарантіями та конфіденційністю при здійсненні продажу [30, 103–104].

Однією з найбільших трансформацій ринку мистецтва є тенденція стрімкого розширення китайського ринку мистецтва з 2004 року (рис. 2), особливо сектору сучасного образотворчого мистецтва [30, 32]. Причиною такого зростання стала поява нових покупців у Китаї, Індії, Росії та країнах середнього сходу, які зробили значні придбання як через аукціони, так і через дилерів.



ПОГЛЯД НАУКОВЦЯ

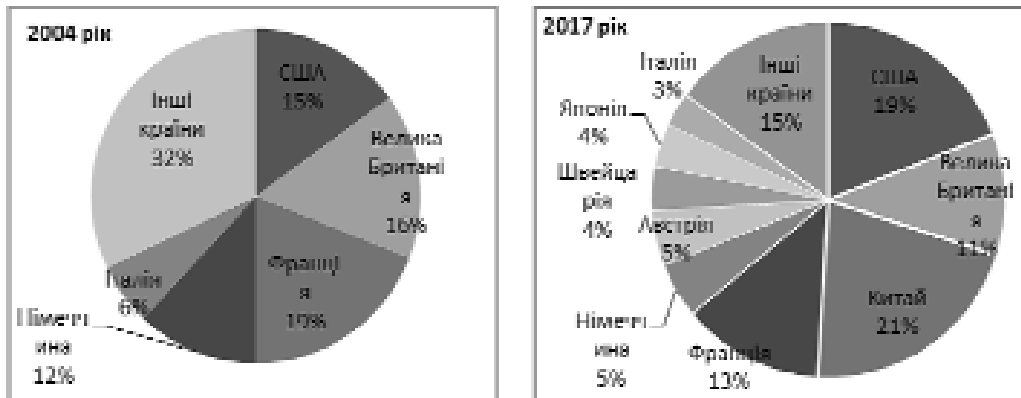


Рис. 2. Розподіл аукціонних продажів творів образотворчого мистецтва

Якщо протягом 80-х та 90-х років ХХ ст. понад 75 % продажів творів мистецтва проводились у США, то станом на 1990 рік продажі цієї країни становили вже 45 % світового ринку мистецтва [30, 64]. Тобто, з 2000 року на цьому ринку починає відбуватися географічний перерозподіл, що спричиняє появу тенденції глобалізації (рис. 2). Продажі предметів мистецтва вже набувають всесвітнього характеру.

Таким чином, для сучасного ринку образотворчого мистецтва характерні глобалізаційні процеси, розширена інфраструктура та прозорість взаємовідносин його учасників.

Поняття ринку образотворчого мистецтва як об'єкта правового регулювання. Ураховуючи, що в сучасних теоретичних дослідженнях відсутнє окреме визначення ринку образотворчого мистецтва як об'єкта правового регулювання, доцільно розглядати взаємовідносини та процеси в цій сфері на основі загальноприйнятого поняття ринку [15].

Отже, ринком називають сукупність відносин купівлі-продажу товарів і послуг; спосіб взаємодії виробників і споживачів, заснований на децентралізованому, безособовому механізмі цінних сигналів. Він є механізмом розподілу товарів і послуг у суспільстві шляхом добровільного обміну.

У вузькому економічному сенсі ринок образотворчого мистецтва пов'язаний із купівлею-продажем предметів мистецтва. У широкому значенні ринок образотворчого мистецтва слід розглядати як систему, яка певним чином організує навколо себе процеси творчості, критики та задоволення духовних потреб. Отже, ринок виступає формотворчим фактором відносно характеру спільнот виробників, посередників, критиків і споживачів мистецтва.

У спеціальній літературі для означення поняття ринку образотворчого мистецтва застосовано декілька термінів: «арт-ринок», «художній ринок», «ринок мистецтва».

Варто зазначити, що чинне національне законодавство не подає визначення згаданих понять. Окрім того, для більшості нещодавніх публікацій, які порушують питання формування, структурування та функціонування ринку образотворчого мистецтва, є характерними термінологічні неточності, що заважають його об'єктивному аналізу та розумінню. Отже, зважаючи на традиції використання термінологічного ряду виникає потреба розкрити значення суміжних понять.

Художній ринок визначено А. Бабенко як систему соціокультурних та економічних відносин, пов'язаних із обігом товарів і послуг з виконання ху-



дожніх робіт. Однак, як зазначає далі науковець, це поняття часто застосовують у широкому значенні, позначаючи ним товарообіг будь-яких художніх творів, включаючи музику, літературу тощо [5, 110].

Проте, це твердження є неправильним, оскільки поняття «художній ринок» усе ж потрібно пов'язувати з поняттям «художній твір» і його значенням, наведеним у Бернській конвенції про охорону літературних і художніх творів [1]. Отже, художній ринок слід розуміти як сукупність ринкових відносин, пов'язаних з комерційним обігом художніх творів як об'єктів, що є результатами художньої творчості та мають естетичну цінність, тобто творами мистецтва.

Арт-ринок російська дослідниця Н. А. Фатеева визначає як систему соціальних взаємодій між виробниками, поширювачами, споживачами продуктів художнього виробництва, що забезпечують задоволення потреби в естетичних переживаннях людини через систему товарно-грошових відносин [17, 7]. Більш розширене визначення арт-ринку надає А. О. Калашнікова та розуміє його як специфічну систему соціальних взаємодій між художником і глядачем, яка має характеристики ринкової та є систематичною для більшості учасників [8, 30].

Ринок мистецтва у спеціальній літературі визначено ідентичним за своїм значенням поняттю арт-ринок, який охоплює суспільні відносини, пов'язані з товарним обігом творів мистецтва та предметів антикваріату. Термін «арт-ринок» є калькою з англійського позначення ринку мистецтва (англ. «*art market*») у євроцентричній науковій традиції. Ринок образотворчого мистецтва за своїм значенням є вужчим, порівняно з вищезгаданими термінами, та охоплює коло суспільних відносин, пов'язаних з товарним обігом лише творів живопису, графіки, літографії, скульптури, гравюри, художнього дизайну тощо.

Таким чином, розглянуті визначення ринку образотворчого мистецтва ха-

рактеризують його як соціально-економічну категорію. Як правове явище, ринок образотворчого мистецтва охоплює суспільні відносини зі створення та використання творів образотворчого мистецтва, що мають певні особливості. По-перше, у ринкових відносинах завжди бере участь виробник мистецького продукту, тобто художник. Лише автор твору образотворчого мистецтва є первинним власником твору та суб'єктом авторських прав, саме він здійснює перше відчуження твору або майнових авторських прав на твір. У разі смерті автора продаж твору або передача прав на твір можуть бути реалізовані його спадкоємцями. По-друге, розподіл творів мистецтва як товару повинен відбуватися на добровільних засадах. Тобто, покупець мистецького продукту повинен висловлювати бажання придбати твір, а також мати можливість здійснити таке придбання.

Розглядаючи ринок образотворчого мистецтва як об'єкт правового регулювання, варто зазначити, що основними принципами взаємовідносин його учасників є рівність сторін, вільне волевиявлення та відкритість комунікацій ринку для забезпечення належної реалізації їхніх прав.

Принцип рівності як один із основоположних принципів права, закріплений ст. 24 Конституції України [2], означає рівне наділення правами і обов'язками всіх громадян України. Реалізація прав та виконання обов'язків має здійснюватися без привілеїв, незаконних обмежень чи утиску з боку держави чи окремих осіб.

Правова категорія «рівність» може розглядатися принаймні у двох аспектах: 1) щодо матеріальних благ, результатів, умов існування — тобто економічна рівність, що відображає певний вимір прав і свобод людини, та 2) як рівність перед законом у процедурах — рівність юридична, що пов'язана з ефективністю законодавства. Процедура рівності означає відсутність будь-якої дискримінації [10, 168].



ПОГЛЯД НАУКОВЦЯ

Отже, суб'єкти ринку образотворчого мистецтва повинні мати рівні права та обов'язки. Рівність прав не означає їх однаковість. Законодавче визнання комплексу юридичних можливостей суб'єктів має враховувати їх правове становище у ринкових відносинах та узгоджувати свободу окремого суб'єкта зі свободами інших.

Для суспільних відносин у сфері ринку образотворчого мистецтва характерний також *принцип вільного волевиявлення*, як одна з фундаментальних засад функціонування цивільних правовідносин, закріплених ст. 1 Цивільного кодексу України [3]. Вільним волевиявленням є зовнішнє вираження внутрішнього бажання особи, що означає свободу від владно-примусового втручання у реалізацію нею своїх суб'єктивних прав і виконання покладених обов'язків. Обмеження, яких знає принцип вільного волевиявлення, встановлюються виключно законом. Оскільки суб'єкти цивільних правовідносин є автономними, тобто незалежними в майновому, організаційному та адміністративному відношеннях, вони здійснюють належні їм права на власний розсуд, у тому числі при укладенні договору [11, 14].

Відтак, зважаючи на положення ст. 627 Цивільного кодексу України [3] суб'єкти ринку образотворчого мистецтва є вільними в укладенні договорів щодо купівлі-продажу, передання майнових прав на твори, а також у наданні дозволів на їх використання. Суб'єкти торгового процесу також мають право на власний розсуд вибирати контрагентів для вступу у договірні правовідносини та визначати умови товарного обміну.

Окрім цього, правовідносинам у сфері ринку образотворчого мистецтва характерний *принцип відкритості комунікацій*. Потреба відкритості об'єктивно спрямована на створення та підтримання стійких механізмів узгодження дій, у межах яких суб'єкти ринку можуть домовитися про співпрацю на основі взаємного врахування ін-

тересів. Як вважає А. Чуклінов, цей принцип передбачає наявність у системі правових відносин широких каналів взаємопроникнення для всього спектра соціальних, економічних і політичних сил та має соціально-комунікативний характер [19, 44].

Проте, відкритість комунікацій у ринкових відносинах має бути відносною та забезпечувати дотримання юридичних гарантій захисту персональних даних, конфіденційної інформації та комерційної таємниці. Абсолютна конфіденційність на ринку образотворчого мистецтва є неприпустимою, оскільки за таких умов продажі будуть документально незафіксованими та неоподаткованими, що призведе до проведення більшості трансакцій через офшорні зони. Окрім цього, неможливим стане визначення загального обсягу ринку, його тенденцій і цінової політики.

Варто зазначити, що принцип відкритості комунікацій набуває практичної ефективності у відносинах між суб'єктами торгового процесу з такими основоположними принципами права, як рівність сторін і вільне волевиявлення. Відкрита взаємодія є особливо важливою при здійсненні публічної торгівлі творами образотворчого мистецтва, у сфері колективного управління майновими правами художників, а також для належної реалізації авторських прав, зокрема права слідування.

Підсумовуючи викладене, пропонуємо охарактеризувати *ринок образотворчого мистецтва як об'єкт правового регулювання* так: визначена сукупність соціально-правових і культурних взаємовідносин суб'єктів торгового процесу, що ґрунтуються на принципах рівності сторін, вільного волевиявлення та відкритості комунікацій ринку [15].

Основними елементами ринку образотворчого мистецтва є суб'єкти, об'єкти та юридичний зміст.

У спеціальній літературі під суб'єктом ринку образотворчого мистецтва часто розуміють безпосереднього учасника правовідносин купівлі-продажу кар-



тин, гравюр, скульптур тощо. Розглянемо можливість ототожнення термінів «суб'єкт» та «учасник» правовідносин з позиції вчення про теорію права.

Деякі вчені, наприклад, П. М. Рабінович [12, 158], В. В. Сухонос [14, 490] визначають суб'єктів правовідносин як учасників юридичних відносин, що мають взаємні права й обов'язки. Вони дотримуються думки, що терміни «учасник» та «суб'єкт» є тотожними, оскільки правовідносини — головний канал реалізації правових норм і суб'єктом права слід визнавати того учасника відносин, який відповідними правовими нормами наділений правами, обов'язками та здатністю вступати у правовідносини.

Однак, М. В. Цвік вважає, що учасником правовідносин є не кожен суб'єкт права. Правовідносини — не єдина форма реалізації норм права. Малолітні діти, душевнохворі люди, які є суб'єктами права, не можуть бути учасниками правовідносин [18, 338]. Окрім того, суб'єкт права може бути неаціквалений у реалізації своїх прав та не вступати у правовідносини з цієї причини, а отже не бути їх учасником.

Науковець О. Ф. Скагун визначає дві умови, за яких суб'єкт права визнається учасником правовідносин: набуття властивостей суб'єктів права як потенційних учасників правовідносин через відповідність певним правовим вимогам щодо правосуб'єктності; набуття додаткових властивостей юридичного характеру в конкретній юридично значущій ситуації, тобто суб'єктивних юридичних прав і обов'язків, що визнаються правовими нормами [13, 355].

Відтак, терміни «суб'єкт» та «учасник» є різними за своєю суттю. Отже, *суб'єкт ринку образотворчого мистецтва* не слід розглядати як безпосереднього учасника правовідносин купівлі-продажу, його необхідно розуміти як потенційного суб'єкта торгового процесу, особу, що відповідно до норм права здатна мати права і обов'язки, а також набувати їх своїми діями. Наприклад, худож-

ник у разі створення твору набуває визначену законом сукупність прав на його твір і є потенційним суб'єктом ринку образотворчого мистецтва, тобто може продати свій твір, оприлюднити його тощо. Об'єктивність такого суб'єкта проявляється саме у можливості набуття певних повноважень, тобто та особа може вважатися суб'єктом і реалізовувати закріплені за нею законом повноваження, яка створить відповідний твір.

Учасниками правовідносини у сфері ринку образотворчого мистецтва є ті суб'єкти ринку, які безпосередньо беруть участь у правовідносинах на підставі правової норми, реалізують свої суб'єктивні права, виконують обов'язки та несуть юридичну відповідальність.

Прикладом безпосередньої реалізації суб'єктивних прав може слугувати звернення аукціонного будинку Sotheby's до окружного суду США південного округу Нью-Йорка з вимогою про стягнення з арт-дилера Ліонеля де Пур'є компенсаційних збитків. Суть справи полягала у тому, що у лютому 2012 року на публічних торгах аукціону Sotheby's арт-дилером Ліонелем де Пур'є було продано картину «Святий Ієронім» (рис. 3), автором якої вважався Франческо Парміджаніно, італійський художник XVI століття. У 2015 році експертною організацією Orion Analytical було встановлено, що картина є беззаперечно підделкою. Після виявлення фальсифікації організатор аукціону зобов'язаний був повернути покупцеві витрачені кошти у зв'язку з попередньо наданими гарантіями за укладеним між ними договором. Позовні вимоги судом були задоволені у повному обсязі [23]. Отже, учасники правовідносин купівлі-продажу творів образотворчого мистецтва відповідно до закону наділені повноваженнями щодо захисту своїх прав, однак реалізація цих повноважень відбувається лише за наявності порушення їхніх прав з боку інших осіб. У розглянутій ситуації недотримання умов договору продавцем (продаж сфальсифікованого твору) порушує права покупця (право на належну якість



ПОГЛЯД НАУКОВЦЯ

товару) та законні інтереси посередника (завдає йому збитків), що призводить до можливості постраждалої сторони (у наведеному прикладі — організатора аукціону) реалізувати своє суб'єктивне право на захист, тобто звернутися до суду з відповідними вимогами.

Розглянемо умови визнання учасника соціально-правових і культурних відносин суб'єктом ринку образотворчого мистецтва. Часто, характеризуючи суб'єкт права, мають на увазі того учасника відносин, якому належить у них право.

Протилежну позицію висловлює В. Є. Крутських, підкреслюючи, що суб'єктом права є особа (фізична чи юридична), держава, державне або муніципальне об'єднання, що наділяється відповідно до закону здатністю мати та здійснювати безпосередньо або через представника юридичні обов'язки [20, 378]. Такий підхід є недосить вдалим, оскільки, зважаючи на багатоманітність взаємовідносин у сфері ринку образотворчого мистецтва, суб'єктам тор-

гового процесу можуть належати як суб'єктивні права, так і юридичні обов'язки. Окрім цього, у торгових відносинах бере участь не менше двох сторін, і кожне право однієї зі сторін породжує відповідний обов'язок іншої.

Отже, суб'єктом ринку образотворчого мистецтва слід визнавати особу чи організацію, за якими на законодавчому рівні закріплюється здатність бути носіями суб'єктивних прав і юридичних обов'язків. Ця якість чи властивість називається правосуб'єктністю. Як зазначає О. С. Захарова, соціальною передумовою правосуб'єктності є свобода волі особи, а зміст правосуб'єктності розкривається вже правовими нормами, які, втілюючи потреби суспільного розвитку, можуть звужувати або розширювати обсяг прав і обов'язків [7, 21].

Як приклад правосуб'єктності розглянемо можливість здійснення продажу арт-фондом Ендрю Веббера картини Пабло Пікассо «Портрет Анхеля Фернандеса де Сото» (рис. 4). У 2006 році фонд Веббера прагнув продати



Рис. 3. Франческо Парміджаніно «Святий Ієронім» (підробка)



Рис. 4. Пабло Пікассо «Портрет Анхеля Фернандеса де Сото», 1903 рік



картину на аукціоні Christie's у Нью-Йорку. Однак, у той же час громадянин Німеччини Юлій Шоупс подав позов до Окружного суду США у Південному окрузі Нью-Йорка з вимогою скасувати продаж та заборонити вивіз картини. Скарга була відхилена у зв'язку з відсутністю федеральної юрисдикції. Проте, у зв'язку з появою спірного питання арт-фонд відкликав картину з аукціону і її повернули до Лондона.

Після відмови у відкритті провадження позивач звернувся до Верховного суду Нью-Йорка з вимогою визнати його законним власником картини як спадкоємця, оскільки картина була відчужена його дядьком не з власної волі, а під примусом. Доказів незаконного відчуження картини судом встановлено не було, тому у 2009 році рішення було винесено на користь відповідача, та враховуючи той факт, що Ендрю Веббер придбав картину у 1995 році на аукціоні Sotheby's, законним власником є саме він. У 2010 році картину все ж таки було продано майже за 35 млн доларів [26].

З позиції українського законодавства, керуючись ст. 388 Цивільного кодексу України [3], майно може бути витребувано у добросовісного набувача лише у разі, коли воно вибуло з володіння власника проти його волі та коли набувач набув майно за відплатним договором. Факту наявності примусу при першому відчуженні та відплатності позивачем доведено не було, тому він не може вважатися законним власником. Відповідач, у свою чергу, придбав картину за договором купівлі-продажу і відповідно до ст. 328 Цивільного кодексу України [3] вважається її власником, а тому має правову здатність виступати учасником правовідносин купівлі-продажу стосовно картини.

Отже, правосуб'єктність включає умовлені нормами права такі правові якості суб'єкта: а) мати права та обов'язки, а у випадках, визначених законом, повноваження — правоздатність; б) здійснювати та реалізовувати (набувати, виконувати) права, обов'язки або

повноваження — дієздатність; в) нести юридичну відповідальність за невиконання чи неналежне виконання своїх обов'язків — деліктоздатність [18, 340].

Необхідність виокремлення у складі правосуб'єктності зазначених категорій обумовлена тим, що можливість певного суб'єкта мати права й обов'язки не завжди означає можливість самостійно їх реалізовувати. Наприклад, малолітня особа, яка намалювала картину, вважається автором такого твору, а отже суб'єктом ринку образотворчого мистецтва, проте реалізовувати свої майнові права на створений твір самостійно не може.

Рівень дієздатності індивідів, на відміну від юридичних осіб, залежить від певних факторів — віку, стану психічного та фізичного здоров'я, рівня освіти та низки інших обставин, ураховуючи які Цивільним кодексом України [3] передбачено такі рівні дієздатності: часткова дієздатність встановлюється для малолітніх осіб, неповна — для фізичних осіб віком від 14 до 18 років, повна — при досягненні особою 18-річного віку.

Українське законодавство не визнає добровільної відмови громадянина від дієздатності, а також угод, спрямованих на її обмеження. У певних випадках дієздатність може бути обмежена повністю або частково, однак лише у судовому порядку. Причиною обмеження дієздатності є психічний розлад, що істотно позначається на здатності особи усвідомлювати свої дії та керувати ними, а також у разі зловживання нею спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами тощо, якщо вона цим ставить себе чи свою сім'ю, а також інших осіб, яких вона зобов'язана за законом утримувати, у скрутне матеріальне становище. Недієздатною особа визнається внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу, якщо вона нездатна усвідомлювати свої дії та керувати ними [18, 342].

Авторові твору образотворчого мистецтва як первинному суб'єкту торгового процесу характерна також на-



ПОГЛЯД НАУКОВЦЯ

явність *авторської правосуб'єктності*, тобто здатності бути учасником інтелектуального, творчого процесу, результатом якого є поява оригінального твору, на який поширюється авторсько-правова охорона.

Творчість як вид інтелектуальної, розумової діяльності людини не залежить від віку, стану здоров'я чи здатності усвідомлювати свої дії. Закон не визначає жодних обмежень стосовно визнання особи автором створеного ним твору у зв'язку з неповним обсягом дієздатності. Отже, автором твору може бути особа з частковою, неповною дієздатністю, недієздатна особа чи особа, дієздатність якої була обмежена у судовому порядку. За такими особами авторське право визнає весь комплекс особистих немайнових прав на створені ними твори.

Таким чином, суб'єктами ринку образотворчого мистецтва є ті учасники соціально-правових і культурних взаємовідносин торгового процесу, які мають правову здатність набувати та реалізовувати свої суб'єктивні права, виконувати обов'язки та нести юридичну відповідальність за свої діяння.

Об'єктами культурних взаємовідносин у сфері ринку образотворчого мистецтва на підставі загальної теорії права можна назвати матеріальні та нематеріальні блага, з приводу яких суб'єкти торгового процесу вступають у правовідносини, здійснюють свої суб'єктивні юридичні права і обов'язки [13, 365]. Ними відповідно є продукти духовної та інтелектуальної творчості (твори образотворчого мистецтва), а також послуги з приводу їх створення та використання.

Твори образотворчого мистецтва як об'єкти ринкових відносин повинні мати такі риси як унікальність, естетична цінність та оригінальність, що й зумовлюють особливий характер процесу їх комерціалізації. Стаття 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [4] творами образотворчого мистецтва називає скульптури, картини, малюнки, гравюри, літогра-

фії, твори художнього дизайну та карикатури. Законодавство країн загально-го права (Велика Британія [21], Австралія [22]) до творів образотворчого мистецтва відносить також фотографії.

Правовий режим творів образотворчого мистецтва слід поширювати і на твори батику (художній розпис тканини), гліптики (різьба кольорового або дорогоцінного каміння) та гобелени (настінні килими із орнаментною або сюжетною композицією), хоча вони мають ужитковий характер. Їх специфіка полягає в унікальності, тобто у нерозривному зв'язку оригінального твору з матеріальним об'єктом, у якому він втілений.

Об'єктами комерційних процедур у сфері ринку образотворчого мистецтва є також інсталяції, у яких об'єкти, фігури, рухомі чи нерухомі зображення розташовані у певному порядку та мають естетичне значення. Наприклад, у 2014 році на аукціоні сучасного мистецтва «Phillips» у Лондоні було продано пластичну інсталяцію українського художника Н. Білика (рис. 5) за 8 250 доларів. Раніше іншу версію з цієї серії продали майже за 12 000 доларів [9].



Світової популярності набувають також алгоритмічні твори образотворчого мистецтва. Останніми є оригінальні твори пластичного мистецтва, створені за допомогою штучного інтелекту. Наприклад, у 2016 році група музеїв та дослідників у Нідерландах оприлюднили портрет під назвою «Новий Рембрандт», створений за допомогою нейромережі (рис. 6). Комп'ютеризована 3D картина заснована на 168 263 фрагментах кар-



тин Рембрандта, відомого художника XVII століття [25].

Існує також практика аукціонного продажу комп'ютеризованого мистецтва поряд зі звичайним. Наприклад, у 2018 році на аукціоні Christie's у Нью-Йорку був проданий портрет Едмонда Беламі (рис. 7) за 432 500 дол., створений нейромережею GAN [24].

Алгоритм нейромережі складається з двох частин — генератора (творця), що створює нове зображення на основі завантажених, і диференціатора, що виявляє різницю між зображеннями, створеними людьми та тими, що є результатом роботи генератора. Тобто, функція нейромережі полягає у запам'ятовуванні завантажених зображень і створенні нового на основі заданої комбінації. Унікальність алгоритмічних творів полягає у тому, що кожного разу, аналізуючи одні й ті ж твори, створюється нове неповторне зображення.

Отже, об'єктами культурних відносин ринкового характеру є унікальні та оригінальні твори образотворчого мистецтва, призначені для задоволення естетичних потреб людини. Унікальність цих результатів пояснюється неможливістю

точного копіювання, що зумовлює їх існування у єдиному екземплярі чи наявності обмеженої кількості копій. Ознака оригінальності враховує новизну ідеї та спосіб її вираження у сприйнятливій зору об'єктивній формі.

Зміст соціально-правових та культурних відносин у сфері ринку образотворчого мистецтва становлять правомочності та юридичні обов'язки суб'єктів торгового процесу, що виникають на основі їхніх суб'єктивних прав. Під суб'єктивним правом слід розуміти визначену законом міру дозволеної поведінки особи для задоволення своїх законних інтересів, передбачених об'єктивних правом [6, 229].

Суб'єкти правовідносин у процесі виконання ними вимог, передбачених нормами об'єктивного права, і набуття визначеного комплексу прав та обов'язків є контрагентами стосовно один одного. Наприклад, покупець — продавець, замовник — виконавець. При цьому, суб'єктивне право завжди належить уповноваженій особі, яка має матеріальний, духовний чи інший інтерес. У можливості задоволення цього інтересу і полягає соціальна цінність суб'єктивного



Рис. 6. Портрет «Новий Рембрандт», створений нейромережею



Рис. 7. Портрет Едмонда Беламі, створений нейромережею GAN, 2018 рік



ПОГЛЯД НАУКОВЦЯ

права. Однак, межі можливої поведінки чітко окреслені нормами права [18, 344]. Наприклад, автор твору образотворчого мистецтва відповідно до ст. 25 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [4] і ст. 448 Цивільного кодексу України [3] має право на одержання частини суми від перепродажу твору, проте лише у разі якщо такий продаж є публічним. Отже, згідно з наведеним прикладом саме публічний характер відносин купівлі-продажу і є визначеною законом умовою реалізації автором права слідування.

Із виникненням конкретних правовідносин суб'єктивні права реалізуються через правомочність уповноважених осіб, яка складається з таких елементів: право на поведінку, право на вимагання певної поведінки від зобов'язаної особи, право на звернення до компетентних органів, право на користування соціальними благами [18, 345].

Наприклад, у разі продажу твору мистецтва через аукціон виникають правовідносини між продавцем, покупцем та аукціонним будинком. Покупець має право: оплатити і одержати твір (право на власні дії); вимагати від продавця твору прийняти оплату і передати твір (право на вимагання); звернутися до компетентних органів стосовно відшкодування збитків у разі виявлення підробки (право на звернення); користуватися товаром на власний розсуд, але з дотриманням авторського права на придбаний твір (право на користування соціальними благами).

Юридичним обов'язком є особливий, передбачений законом вид поведінки зобов'язаної особи [6, 229]. Він складається з таких елементів: а) необхідність здійснення певних дій або утримання від їх здійснення; б) необхідність для зобов'язаної особи відреагувати на законні вимоги, звернені до неї уповноваженою особою; в) необхідність нести відповідальність за невиконання цих вимог; г) необхідність не перешкоджати контрагенту користуватися тим благом, на яке він має право [18, 345]. Зобов'язальна

поведінка виступає гарантом виконання суб'єктивних прав уповноваженої особи та встановлюється в її інтересах.

Як і суб'єктивне право, юридичний обов'язок окреслений певними правовими межами, тобто являє собою міру належної, необхідної поведінки. Вимагати виконання обов'язків поза встановленою мірою є порушенням вимог закону [18, 346]. Наприклад, продавець картини не може вимагати від покупця сплатити більше визначеної договором між ними суми; галерея не може здійснювати продаж скульптури, якщо першій були передані лише повноваження на проведення виставкової діяльності; музей не може забороняти фотографування інсталяції, якщо йому не передані виключні права на використання твору.

Суб'єкти правовідносин мають відносно один одного взаємні права та обов'язки. Якщо уповноважена сторона має право, то у зобов'язальній стороні виникає обов'язок щодо такого права. Наприклад, ст. 438 Цивільного кодексу України [3] за автором твору образотворчого мистецтва закріплено особисте немайнове право визнаватися автором створеного ним твору. Інші особи стосовно нього мають обов'язок фактичного визнання такого авторства.

Відтак, юридичний зміст культурних відносин ринкового характеру становлять суб'єктивні повноваження дозвольного та зобов'язального характеру. Перші пов'язані з визначенням меж та порядку реалізації добровільної поведінки. Зміст інших спрямований на встановлення певних обмежень і заборон, за невиконання чи неналежне виконання яких суб'єкт може бути притягнений до відповідальності.

Таким чином, основними елементами ринку образотворчого мистецтва як суспільно-правового явища є його суб'єкти, об'єкти, а також визначений комплекс повноважень, що зумовлює виникнення, зміну чи припинення соціально-правових і культурних взаємовідносин суб'єктів торгового процесу.



Висновки. Зростання соціального добробуту, а також забезпечення загального суспільного розвитку неможливо уявити без ефективної моделі ринкової економіки. Останній, у свою чергу, прищеплює посилення інтересу до художньої творчості, результати якої не лише розглядаються як джерело естетичного задоволення, а й стають об'єктами комерційних процедур.

Суспільним відносинам у сфері ринку образотворчого мистецтва характерні розширення суб'єктного та об'єктного складу, глобалізація продажів, а також посилення прозорості трансакцій у зв'язку зі зростанням впливу на них процесів діджиталізації та інформатизації. Отже, механізм правового регулювання взаємовідносин суб'єктів торгового процесу має базуватися на таких загальноправових принципах як рівність сторін, вільне волевиявлення та відкритість комунікацій.

Теоретичну основу правового регулювання культурних відносин ринкового характеру становлять загальні норми права, що визначають юридичне положення суб'єктів торгового процесу, а також правовий режим об'єктів комерційних процедур.

Відтак, формування належного рівня правового забезпечення купівлі-продажу результатів художньої творчості потребує адаптація норм національного законодавства до міжнародно-правових стандартів. Окрім цього, необхідним є виявлення основних проблем, пов'язаних з правовою охороною творів образотворчого мистецтва у процесі їх економічного обігу для пошуку найбільш ефективної моделі охорони прав суб'єктів комерційних процедур. ●

Список використаних джерел / List of references

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 24 липня 1971 року URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_051 (дата звернення 15 грудня 2019 р.)
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356.
4. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII. Відомості Верховної Рад України. 1994. № 13. Ст. 64.
5. Бабенко А. О менеджменте художественного рынка в изобразительном искусстве. Вестник Томского Государственного университета. 2013. № 366. С. 110–111.
6. Загальна теорія держави і права: (основні поняття, категорії, прав. конструкції та наук. концепції) : навч. посіб. / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 400 с.
7. Захарова О. С. Суб'єктний склад цивільних процесуальних правовідносин. Вісник Академії адвокатури України. № 3(16). 2009. С. 21–26.
8. Калашнікова А. О. Ринок образотворчого мистецтва: соціальні чинники становлення і розвитку в сучасному українському суспільстві: дис. ... канд. соціол. наук: 22.00.04. Харків, 2015. 209 с.
9. Коваль О. З Майдану — на лондонський аукціон. Україна молода. 2014. 11–12 квіт.
10. Конституція України. Науково-практичний коментар. 2-ге вид., перероб. і допов. / за ред.: В. Я. Тація, О. В. Петришина, Ю. Г. Барабаша та ін.; Нац. акад. прав. наук України. Харків : Право, 2011. 1128 с.
11. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України у 2 т. Т. 1.



ПОГЛЯД НАУКОВЦЯ

- 4-те вид., перероб. і допов. / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 808 с.
12. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посіб. Вид. 10-те, допов. Львів : Край, 2008. 224 с.
 13. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник / пер. з рос. Харків : Консул, 2000. 704 с.
 14. Сухонос В. В. Теорія держави і права: підручник. Суми : Університетська книга, 2014. 544 с.
 15. Ткаленко К. В. Поняття ринку образотворчого мистецтва як об'єкта правового регулювання. Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я : тези доп. XXIV міжнар. наук.-практ. конф. MicroCAD-2016 у 4 ч. Ч. IV (м. Харків, 18–20 трав. 2016 р.) / за ред. проф. Сокола Є. І. Харків : НТУ «ХПІ», 2016. С. 47.
 16. Україна в тренді: скільки на цьому заробляють українські художники. URL: <http://forbes.net.ua/ua/magazine/forbes/1373719-ukrayina-v-trendi-skilki-na-comu-zaroblyat-ukrayinski-hudozhniki>.
 17. Фатеева Н. А. Особенности становления арт-рынка в современных условиях: социологический анализ : автореф. дис. ... канд. соц. наук : 22.00.06. Екатеринбург, 2008. 20 с.
 18. Цвік М. В., Петришин О. В., Авраменко Л. В. Загальна теорія держави і права: підруч. / за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2009. 584 с.
 19. Чуклинов А. Е. «Прозрачная» государственная политика: некоторые проблемы теории и практики. Вестник Российского университета дружбы народов, 2006. № 8. С. 44–50.
 20. Юридический энциклопедический словарь / под общ. ред. В. Е. Крутских. Москва : ИНФРА-М, 2001. 450 с.
 21. Copyright, Designs and Patents Act 1988. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/contents> (дата звернення 15 грудня 2019 р.).
 22. Copyright Act 1968. URL: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2017C00180> (дата звернення 15 грудня 2019 р.).
 23. Collector Who Sold a Fake Old Master Through Sotheby's Must Repay the Auction House \$1.2 Million, Court Rules URL: <https://news.artnet.com/art-world/seller-must-repay-sothebys-fake-old-master-1391008> (дата звернення 15 грудня 2019 р.).
 24. Is artificial intelligence set to become art's next medium? URL: <https://www.christies.com/features/A-collaboration-between-two-artists-one-human-one-a-machine-9332-1.aspx> (дата звернення 15 грудня 2019 р.).
 25. «New Rembrandt» to be unveiled in Amsterdam. URL: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2016/apr/05/new-rembrandt-to-be-unveiled-in-amsterdam> (дата звернення 15 грудня 2019 р.).
 26. Schoeps v. Andrew Lloyd Webber Art Foundation, 66 A.D.3d 137 (1st Dept. 2009) URL: <https://caselaw.findlaw.com/ny-supreme-court-appellate-division/1086938.html> (дата звернення 15 грудня 2019 р.).
 27. The art market in 2017 URL: <https://www.artprice.com/artprice-reports/the-art-market-in-2017/2017-summary-the-art-market-enters-a-new-phase/> (дата звернення 15 грудня 2019 р.).
 28. The contemporary art market report 2019. General synopses. URL: <https://www.artprice.com/artprice-reports/the-contemporary-art-market-report-2019/general-synopsis/> (дата звернення 15 грудня 2019 р.).
 29. The Hiscox Online Art Trade Report. ArtTactic: 2019. 48 p.
 30. The International Art Market in 2011. Observations on the Art Trade over 25 Years. TEFAF, Maastricht: 2012. 191 p.



1. *Bernska konventsia pro okhoronu literaturnykh i khudozhnykh tvoriv vid 24 lypania 1971 roku* URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_051 (data zvernennia 15 hrudnia 2019 r.)
2. *Konstytutsiia Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1996. № 30. St. 141.*
3. *Tsyvilnyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 435-IV. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2003. № 40–44. St. 356.*
4. *Pro avtorske pravo i sumizhni prava : Zakon Ukrainy vid 23.12.1993 r. № 3792-KhII. Vidomosti Verkhovnoi Rad Ukrainy. 1994. № 13. St. 64.*
5. Babenko A. *O menezhmente khudozhestvennogo rynku v yzobrazytelnom yskusstve. Vestnyk Tomskoho Hosudarstvennogo unyversyteta. 2013. № 366. S. 110–111.*
6. *Zahalna teoriia derzhavy i prava: (osnovni poniattia, katehorii, prav. konstruktsiia ta nauk. kontseptsii) : navch. posib. / za red. O. V. Zaichuka, N. M. Onishchenko. Kyiv : Yurinkom Inter, 2008. 400 s.*
7. *Zakharova O. S. Subiektnyi sklad tsyvilnykh protsesualnykh pravovidnosyn. Visnyk Akademii advokatury Ukrainy. № 3(16). 2009. S. 21–26.*
8. *Kalashnikova A. O. Rynok obrazotvorchoho mystetstva: sotsialni chynnymy stanovlennia i rozvytku v suchasnomu ukrainskomu suspilstvi: dys. ... kand. sotsiol. nauk: 22.00.04. Kharkiv, 2015. 209 s.*
9. *Koval O. Z Maidanu — na londonskyi auktsion. Ukraina moloda. 2014. 11–12 kvit.*
10. *Konstytutsiia Ukrainy. Naukovo-praktychnyi komentar. 2-he vyd., pererob. i dopov. / za red.: V. Ya. Tatsiia, O. V. Petryshyna, Yu. H. Barabasha ta in.; Nats. akad. prav. nauk Ukrainy. Kharkiv : Pravo, 2011. 1128 s.*
11. *Naukovo-praktychnyi komentar Tsyvilnogo kodeksu Ukrainy u 2 t. T. 1. 4–te vyd., pererob. i dopov. / za red. O. V. Dzery, N. S. Kuznietsovoi, V. V. Lutsia. Kyiv: Yurinkom Inter, 2011. 808 s.*
12. *Rabinovych P. M. Osnovy zahalnoi teorii prava ta derzhavy: navch. posib. Vyd. 10-te, dopov. Lviv : Krai, 2008. 224 s.*
13. *Skakun O. F. Teoriia derzhavy i prava: pidruchnyk / per. z ros. Kharkiv : Konsul, 2000. 704 s.*
14. *Sukhonos V. V. Teoriia derzhavy i prava: pidruchnyk. Sumy : Universytetska knyha, 2014. 544 s.*
15. *Tkalenko K. V. Poniattia rynku obrazotvorchoho mystetstva yak obiekta pravovoho rehuliuвання. Informatsiini tekhnolohii: nauka, tekhnika, tekhnolohiia, osvita, zdorovia : tezy dop. KhKhIV mizhnar. nauk.-prakt. konf. MicroCAD-2016 u 4 ch. IV (m. Kharkiv, 18–20 trav. 2016 r.) / za red. prof. Sokola Ye. I. Kharkiv : NTU «KhPI», 2016. S. 47.*
16. *Ukraina v trendi: skilky na tsomu zarobliat ukrainski khudozhnyky. URL: <http://forbes.net.ua/ua/magazine/forbes/1373719-ukrayina-v-trendi-skilky-na-comu-zaroblyat-ukrayinski-hudozhniki>.*
17. *Fateeva N. A. Osobennosti stanovleniia art-rynka v sovremennykh usloviakh: sotsyolohycheskyi analiz : avtoref. dys. ... kand. sots. nauk : 22.00.06. Ekaterynburh, 2008. 20 s.*
18. *Tsvik M. V., Petryshyn O. V., Avramenko L. V. Zahalna teoriia derzhavy i prava: pidruch. / za red. M. V. Tsvika, O. V. Petryshyna. Kharkiv : Pravo, 2009. 584 s.*
19. *Chuklynov A. E. «Prozrachnaia» hosudarstvennaia polytyka: nekotorye problemy teoryi y praktyky. Vestnyk Rossyiskoho unyversyteta druzhby narodov, 2006. № 8. S. 44–50.*
20. *Yurydycheskyi entsyklopedycheskyi slovar / pod obshch. red. V. E. Krutskykh. Moskva : YNFRA-M, 2001. 450 s.*
21. *Copyright, Designs and Patents Act 1988. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/contents> (data zvernennia 15 hrudnia 2019 r.).*



22. *Copyright Act 1968*.
URL: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2017C00180> (data zvernennia 15 hrudnia 2019 r.)
23. *Collector Who Sold a Fake Old Master Through Sothebys Must Repay the Auction House \$1.2 Million, Court Rules* URL: <https://news.artnet.com/art-world/seller-must-repay-sothebys-fake-old-master-1391008> (data zvernennia 15 hrudnia 2019 r.)
24. *Is artificial intelligence set to become arts next medium?*
URL: <https://www.christies.com/features/A-collaboration-between-two-artists-one-human-one-a-machine-9332-1.aspx> (data zvernennia 15 hrudnia 2019 r.)
25. *«New Rembrandt» to be unveiled in Amsterdam*.
URL: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2016/apr/05/new-rembrandt-to-be-unveiled-in-amsterdam> (data zvernennia 15 hrudnia 2019 r.)
26. *Schoeps v. Andrew Lloyd Webber Art Foundation*, 66 A.D.3d 137 (1st Dept. 2009)
URL: <https://caselaw.findlaw.com/ny-supreme-court-appellate-division/1086938.html> (data zvernennia 15 hrudnia 2019 r.)
27. *The art market in 2017* URL: <https://www.artprice.com/artprice-reports/the-art-market-in-2017/2017-summary-the-art-market-enters-a-new-phase/> (data zvernennia 15 hrudnia 2019 r.)
28. *The contemporary art market report 2019. General synopses*.
URL: <https://www.artprice.com/artprice-reports/the-contemporary-art-market-report-2019/general-synopsis/> (data zvernennia 15 hrudnia 2019 r.)
29. *The Hiscox Online Art Trade Report. ArtTactic: 2019. 48 p.*
30. *The International Art Market in 2011. Observations on the Art Trade over 25 Years. TEFAF, Maastricht: 2012. 191 p.*

Надійшла до редакції 21.01.2020 року

Ткаленко К. Теоретические основы правового регулирования рынка изобразительного искусства в Украине. Статья посвящена характеристике рынка изобразительного искусства как правовой категории. Автором определены тенденции и особенности торговли результатам художественного творчества, на основании чего выделены основные принципы отношений в сфере рынка изобразительного искусства. Предложены условия признания участника культурных отношений субъектом торгового процесса. Определены характерные особенности произведений изобразительного искусства как объектов рыночных отношений.

Ключевые слова: рынок искусства, торговый процесс, культурные отношения, авторское право, произведение изобразительного искусства

Tkachenko K. Theoretical Framework for the Legal Regulation of Visual Art Market in Ukraine. The article touches upon basic issues for the legal regulation of visual art market in Ukraine. Nowadays works of visual art are regarded not only as objects for aesthetic enjoyment but also as commercial assets. Current trading relationships are being influenced by global geographical changes of business, digital transformation and IT development.

Attention is drawn to the fact that trading relations in art works should be based on such fundamental principles as equality of parties, autonomy of will, and reasonable transparency of commercial operations. It should also be defined the basic elements of trade dealings in the visual art market. They are parties to the relationships, subject matters, and certain content of rights and duties depending on type and nature of legal privity.



The comprehensive analysis of legal capacity and competence has been undertaken in the research. Therefore, market participant should have legal ability to acquire and perform personal rights and obligations connected with art trading. They should be able to be held responsible for their unlawful actions as well. The creator of visual art work should also have creative capacity to be regarded as author and proper party to the transaction.

Besides, it is pointed out the main features of visual art works in case they are subject matter to trading activity. Currently, more and more contemporary art works are appearing on the market, for example, installations and computer generated art works. But commercial turnover accepts artistic results, which are unique, creative and aesthetic enjoyable. So, no art work should be considered as a subject matter to marketplace that does not contain intellectual and creative components. It should not be easily-reproducible too.

Also worth noting is that certain content of legal relations in the visual art market consists of two-dimensional authorities. Permitting competence is intended to determine the limit and procedure of voluntary conduct. Obligatory warranties establish some restrictions and prohibitions. They are meant to attach the liability for non-performance or improper performance of duties.

The article is concluded by saying that theoretical framework of visual art market is an important base for providing the suitable level of legal regulation of art trading relations.

Key words: art market, trade process, cultural relations, copyright, work of visual art